

УДК 331.522

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Хандій О.О., Семененко І.М.

PROBLEMS OF LABOUR MARKET OF THE EASTERN REGION OF UKRAINE AND ITS SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Khandii O., Semenenko I.

Стаття присвячена вивченню проблем і стану ринку праці Східного регіону України та їх впливу на сталий розвиток регіону і країни. Ринок праці зазнав найбільшого впливу військових подій, у зв'язку з чим попит на робочу силу скоротився в декілька разів, а безробіття в рази зросло. В роботі досліджено позитивні та негативні зміни на ринку праці в результаті активізації міграційних процесів. Проаналізовано демографічні показники та виробничий потенціал досліджуваної території до та після початку антитерористичної операції. Визначено особливості, можливості та необхідні напрями забезпечення сталого розвитку Луганської та Донецької областей. Зокрема, встановлено роль міжнародної допомоги у забезпеченні сталого розвитку і процвітання Східного регіону.

Ключові слова: ринок праці, міграція, внутрішньо переміщені особи, трудовий потенціал, сталий розвиток, регіон.

Вступ. Останніми роками концепція сталого розвитку почала домінувати у визначенні стратегії розвитку не лише окремих суб'єктів господарювання, а цілих країн. Поряд з прагненням суб'єкта максимізувати прибуток або показувати найкращі результати в економічному зростанні, на перший план виходять готовність допомогти оточуючому соціуму та подбати про навколишнє середовище. Всі ці прагнення були закладені спочатку у цілях розвитку тисячоліття [1], яким на зміну у 2015 р. прийшли цілі сталого розвитку [2]. Майже всі країни світу, у тому числі і Україна [3], прагнуть досягти їх або, щонайменш, наблизитися до їх виконання. Для цього країни розробляють індикатори досягнення цілей та кожного року аналізують ступінь наближення до бажаних результатів цих індикаторів.

Військовий конфлікт, який розпочався в Україні декілька років тому, та окупація значної частини Луганської і Донецької областей (які представляють Східний регіон країни) суттєво вплинули на стан досягнення цілей сталого розвитку країни і самого регіону. Геополітичний конфлікт спричинив

падіння реального ВВП на 6,8% та знецінення гривні [4]. Скорочення попиту на робочу силу в результаті впливу політичної та економічної криз, реструктурування пропозиції праці, активні міграційні процеси, встановлення нової ціни робочої сили визначили новий круг проблем ринку праці України.

До початку військових подій економіка Східного регіону України мала нераціональну галузеву структуру, яка була сформована ще за Радянських часів. Основними ознаками її були розвинута важка промисловість представлена підприємствами чорної металургії, хімічної промисловості, машинобудування, паливно-енергетичного комплексу, потужності яких значно перевищували потреби внутрішнього ринку. Основним ринком збуту продукції багатьох промислових підприємств Сходу України, в першу чергу, машинобудування та чорної металургії, були підприємства Російської Федерації. Розрив коопераційних зв'язків з російськими підприємствами, вихід з-під контролю влади України третини території Луганської та Донецької областей, на яких була зосереджена більшість крупних промислових підприємств регіону (20 % промислового потенціалу країни [5]), зупинка або взагалі руйнування під час бойових дій підприємств призвели до кардинальних змін галузевої структури, ринку праці та трудового потенціалу на Сході України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Україна зазнала інтенсивного переміщення населення всередині країни, аналізу якого вже присвячено багато звітів як державних установ, так і міжнародних організацій, а також наукових праць вітчизняних дослідників [6-14]. Деякі аналітики вважають, що військовий конфлікт разом з антитерористичною операцією (АТО) ускладнюють і економічну, і екологічну, і соціальну ситуацію в країні, особливо в зоні проведення антитерористичної операції і місцях масового переміщення осіб [4]. Тобто внутрішнє переміщення безумовно вплинуло на сталий розвиток

країни та її регіонів. Значна кількість населення стала вимушеними мігрантами, які покинули місце свого проживання та намагаються побудувати нове життя на новому місці. Переміщення значної кількості населення всередині країни розглядається, насамперед, як негативний чинник для розвитку ринку праці України. Проте саму міграцію не можна однозначно віднести до чинників, які негативно впливають на стан ринку праці та досягнення цілей сталого розвитку. Наявні дослідження показали, що існує взаємозв'язок між міграцією та сталим розвитком країни [15]. А деякі вчені взагалі вважають, що існує саме позитивний взаємозв'язок між міграцією і відповідними змінами на ринку праці та сталим розвитком, який часто недооцінюється. Цей позитивний зв'язок характеризується, насамперед, збагаченням людського капіталу, зниженням рівня безробіття, підвищенням інноваційності підприємств [15-18]. У той же час, мігранти можуть забирати робочі місця у місцевого населення, призводити до конфліктів між групами населення, негативно впливати на урбаністичне планування, впливати на структуру і обсяг споживання [16-17; 19].

Цілком очевидно, що різні зміни на ринку праці по-різному впливають на досягнення цілей сталого розвитку.

Метою роботи є дослідження стану ринку праці східних областей України та його впливу на сталий розвиток регіону і країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток будь-якої соціально-економічної системи означає гармонійний розвиток всіх її складових. Традиційним є виділення таких складових сталого розвитку, як економічна, екологічна, соціальна. Забезпечення робочими місцями є важливою складовою сталого розвитку регіону, оскільки зачіпає як мінімум дві із зазначених складових. Ринок праці формується під впливом попиту та пропозиції робочої сили, які в свою чергу залежать від численної кількості факторів політичного, соціального, економічного, екологічного та іншого характеру. Визначення змін у попиті та пропозиції робочої сили дозволяє отримати нову характеристику стану ринку праці з позиції забезпечення сталого розвитку регіону. Об'єктом дослідження в роботі є східний регіон, який зазнає найбільших трансформацій останнім часом.

Економічна криза 2008-2009 рр. в економіці України підсилувалась внутрішніми чинниками, такими як високий знос основних виробничих фондів, використання застарілих технологій, неконкурентоспроможність продукції як цінова, так і нецінова, у зв'язку з чим відбувалась втрата ринків збуту. Наприклад, вугільна промисловість в економіці східних областей відіграє велику роль, але була і є дотаційною галуззю. Виробничі фонди вугільних підприємств зношені на 80-85%, технології виробництва, які на державних шахтах через відсутність коштів не змінювалися ще з середини минулого сторіччя, не гарантують високу продуктивність та якість вугілля.

Дотація вугільної промисловості зростає з кожним роком [20]. Середня собівартість вугілля, видобутого на державних шахтах України, становить 1963 грн/т при ціні його реалізації 1200 грн/т. Ще три роки тому дотація в українській вугільній промисловості була 15 млрд. грн, а на сьогодні дотація – 450 млн. грн [21].

Втрата в результаті воєнних дій третини території Луганської та Донецької областей у 2013 році, на якій знаходилась більшість промислових підприємств призвела до щорічного скорочення обсягу виробництва промислової продукції. В 2014 р. у Донецькій області (на підконтрольній владі Україні території) порівняно з 2013 р. кількість великих підприємств скоротилась майже вдвічі (порівнюючи довоєнний період та останні дані – з 106 до 40, серед яких лише 25 % є прибутковими), а в Луганській області більш ніж втричі і продовжувала скорочуватись в 2015 р. до 7 і всі вони є збитковими через втрату ринків збуту, постачальників сировини та матеріалів, в першу чергу газу, нафти, нестачі електроенергії для забезпечення своєї виробничої діяльності і проблем з постачанням готової продукції в результаті надмірної завантаженості транспортних шляхів чи їх руйнування.

Враховуючи загальне скорочення підприємств Луганської (в 3,39 рази з 2013 р. по 2015 р.) та Донецької областей (2,44 рази), скорочення капітальних інвестицій в 3,36 рази по Донецькій та 5,52 рази в Луганській областях за той же період з урахуванням продовження АТО є передбачуваним.

Сподіватися на відродження економіки та промисловості східних областей при поверненні їх повністю під контроль влади України не приходиться, оскільки за словами президента П. Порошенка 50 % промислових підприємств на непідконтрольній центральній владі Україні території взагалі знищено [5].

Не дивлячись на негативну динаміку скорочення виробничого потенціалу України, сума прямих іноземних інвестицій з країн світу в економіку України в 2014 році досягла максимального значення за останні 7 років 57 млрд дол. США. За звітом спільної місії ЄС, ООН та Світового банку "Оцінка шляхів відновлення та розбудови миру в Україні", орієнтовний обсяг фінансових потреб на виконання Програми "Відновлення та розбудова миру у східних регіонах України" становить 1,52 млрд дол.: інфраструктура та соціальні послуги — 1 млрд 257,7 млн доларів США, відновлення економіки — 135,5 млн, соціальна стійкість, розбудова миру та громадська безпека — 126,8 млн дол. [22, с. 61]. Передбачено різні джерела фінансування Програми, наприклад, до них належить Фонд регіонального розвитку, яким оперує Міністерство регіонального розвитку. На сьогодні Фондом вже виділено 3,6 млрд грн Донецькій та Луганській адміністраціям. Запланована участь міністерства фінансів – 500 млн грн на 2017 р. та 500-600 млн дол. кошти донорських організацій [23].

Якщо звернути увагу на кількість малих підприємств до та після початку АТО, то їх кількість знизилась в 2,57 рази в Донецькій та 3,6 рази в Луганській областях. Проте в 2015 році порівняно з 2014 роком їх кількість впевнено зростає. Велику роль зіграли проекти Програми розвитку ООН в Україні "Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні" та "Економічне і соціальне відновлення Донбасу". Зокрема, в результаті реалізації Програми ПРООН "Відновлення та налагодження миру: Підтримка зайнятості в Україні" в межах конкурсу бізнес-грантів підтримано 248 бізнесів серед ВПО і місцевого населення Донбасу [24]. Для розвитку бізнесу переселенцям і підприємцям надавались малі гранти Mercy Corps [6]. В Луганській області за 3 квартали 2016 року за рахунок виграних грантів підприємцями малого і середнього підприємництва створено 2514 нових робочих місць. За аналогічний період минулого року цей показник був менше в 1,5 рази і становив 1636 робочих місць. На малих підприємствах створено 526 робочих місць, на середніх – 73, фізичними особами-підприємцями – 1915 [7].

"Обсяги фінансування на реалізацію заходів Регіональної цільової програми "Залучення інвестицій, розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва в Луганській області на 2016-2017 роки" складають 366405,90 тис. грн, із них у 2016 році – 181775,90 тис. грн, у 2017 році – 184630,00 тис. грн. На фінансування суб'єктів малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів, спрямованих на створення нових робочих місць у пріоритетних галузях економіки, планується виділити із обласного бюджету: на поворотній основі – 40000,00 тис. грн; забезпечення часткового відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами малого та середнього бізнесу – 2000,00 тис. грн. У I кварталі на реалізацію заходів Програми фактично використано 698,976 тис. грн, із них: з обласного бюджету – 263,176 тис. грн, міських та районних бюджетів – 9,5 тис. грн, інших джерел – 426,3 тис. грн" [8].

Отже, економіка східних областей відчуває відновлення і потужне вливання інвестицій, які спрямовані не на відновлення старих технологій, збиткових виробництв і застарілих основних фондів, а на розвиток середнього і малого прибуткового бізнесу і створення нового бізнесу з невеликим терміном окупності. Тим самим змінюється структура галузей в результаті розвитку сфери послуг. Особливо зросла частка підприємств в загальній структурі активних підприємств, які надають медичні, освітні послуги та соціальну допомогу. Тобто вливання інвестицій позитивно впливає на сталість розвитку східного регіону.

Зміна попиту на робочу силу в результаті дії вищеописаних факторів впливає на кількість зайнятих та безробітних на сході України.

Ситуацію на ринку праці характеризують статистичні дані офіційного сайту Державної служби

статистики України [25]. Починаючи з 2011 року потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць знижувалась щорічно до 2015 р. Найбільше зниження відбулось у 2014 році порівняно з 2013 роком – в Луганській області більш ніж в 4 рази, в Донецькій – вдвічі одночасно із скороченням кількості штатних працівників. В результаті зазначених тенденцій саме в цей період почалось щорічне зростання рівня безробіття, сягнувши в 2016 році 16,4 % в Луганській та 14,2 % в Донецькій областях, а навантаження на одне вільне місце зросло до небувалого рівня - 140 осіб на одне вільне місце в Луганській області і 60 осіб – в Донецькій. Зайняте населення у віці 15–70 років у 2015-2016 рр. становило близько 50 % в Донецькій і 55 % в Луганській областях. З урахуванням найвищої заборгованості з виплати заробітної плати в 2016 році і низького рівня зайнятості – на одного працюючого приходить один непрацюючий працездатного віку – ситуацію на ринку праці слід охарактеризувати як критичну. Позитивними тенденціями 2016 року є зростання індексу реальної заробітної плати до 100,6 % та 113,8 % в Донецькій і Луганській областях відповідно. З іншого боку значний надлишок робочої сили негативно впливає на зниження середньої заробітної плати і її зростання обумовлено лише вимогами законодавства щодо дотримання рівня заробітної плати не менше мінімальної, яка останнім часом зростає.

Демографічні показники на Сході України свідчать про наростання демографічної кризи і, отже, загрози сталого розвитку східного регіону. Чисельність населення східних областей зменшується, як під впливом природного скорочення, так і внутрішніх міграцій. Найбільшого природного скорочення області зазнали під час активної фази АТО у 2013-2014 рр. в результаті військових подій, які призвели до фізичного знищення населення та смертей людей похилого віку через отриманий моральний стрес. Високі показники природного скорочення області мали і в період 2010-2011 рр., що є наслідком впливу фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.

Максимального міграційного скорочення східні області зазнали в 2014-2015 рр. в результаті саме внутрішньої міграції населення через бойові дії на їх території. Не дивлячись на небезпечність перебування в Луганській та Донецькій областях, міждержавний міграційний приріст є позитивним, завдячуючи іноземним студентам, які продовжують навчання у внутрішньо переміщених ВНЗ на підконтрольній владі України території, та підвищеній увазі міжнародних організацій, які здійснюють спостереження за дотриманням прав людини, беруть активну участь у відновленні і розбудові миру на Сході України.

Внутрішні міграції призвели до змін в статевіковій та професійно-кваліфікаційній структурі населення Донецької та Луганської областей. В 2013-2015 рр. масово виїжджали чоловіки від 18 до 50 років, спочатку щоб не потрапити до терористич-

них організацій сепаратистів, які насильно їх мобілізували, а потім до Збройних Сил України під час хвиль мобілізації, інші шли захищати країну. Після закінчення мобілізаційної кампанії почалось поступове повернення чоловіків середнього віку додому та демобілізація воїнів АТО. В свою чергу молодь за цей час поступила до навчальних закладів в інших областях чи знайшла роботу.

Найбільша кількість ВПО зареєстрована у Донецькій, Луганській, Харківській, Запорізькій, Дніпропетровській та Київській областях [9, с. 31].

Середній вік вимушених переселенців за результатами моніторингу майже на 10 років менше, ніж постійного населення, і складає близько 32,6 р. – за першим раундом обстежень та 33,2 р. – за другим. Для постійних мешканців середній вік складає близько 42,2 р. в цілому по Україні. Серед ВПО не менше половини мають вік, який не перевищує 30,2 р., відповідно для постійного населення така сама вікова характеристика складає майже 40,3 р. [10, с. 240]. Серед вимушених переселенців удвічі більше дитячого контингенту та на 30% менше населення віком 60 років і старше [11; 26].

За результатами моніторингу серед вимушених переселенців близько 50% мають вищу освіту, а середню та середню спеціальну – по 25% відповідно [10, с. 243]. Серед безробітних переселенців питома вага осіб із вищою освітою складає близько 70%, із професійно-технічною – 19, із середньою – 11%, а серед усіх безробітних розподіл за визначеними рівнями освіти складає 45; 35 та 20% відповідно [12].

На територію областей, підконтрольну владі України, перемістились з окупованої території державні установи та організації, в тому числі силові відомства, освітні, медичні, культурні установи. Тим самим підвищивши рівень соціального обслуговування цих територій, рівень та вибір освітніх послуг, медичного обслуговування місцевого населення. Разом з установами, організаціями і підприємствами переміщувались і їх працівники із сім'ями. Інші переселенці переїхали на територію Луганської та Донецької областей, підконтрольну владі України, за політичними переконаннями, в пошуках безпечного проживання, роботи, гідних умов життя.

Міністерство соціальної політики України нараховує 1656662 переселенця з Донбасу і Криму [13]. Проте, більше половини з них готові повернутися назад. Так, 21% переселенців готові повернутися на Донбас до того, як там припиняться бойові дії і 36% - після звільнення окупованих територій [14]. Основною причиною такої ситуації є висока вартість оренди житла в Україні, дискримінація ВПО через місце їх прописки, що може стати причиною відмови у працевлаштуванні, відсутність протягом тривалого часу підходящої роботи та порушення конституційних прав щодо участі у виборах й необхідності реєстрації.

З метою забезпечення гідних умов життя ВПО, створення для них нових робочих місць як в Луганській і Донецькій областях, так і на інших те-

риторіях їх перебування міжнародні донорські організації реалізують різні програми інтеграції ВПО у місцеві громади та сприяння самозайнятості. Так, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) реалізує проект "Покращення відповіді України на міграційні процеси, спричинені конфліктом" (загальний бюджет – 1,1 млн євро). Міжнародна організація з міграції реалізує проекти:

- "Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо переміщених осіб та постраждалого населення в Україні" (орієнтовний бюджет 4,5 млн євро);

- "Підтримка стабілізації спільнот на Донбасі" (орієнтовний бюджет – 1,4 млн дол. США).

Програма розвитку ООН ініціювала декілька проектів щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам:

- "Гуманітарна допомога внутрішньо-переміщеним особам в Україні",

- "Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні" (орієнтовний бюджет – 6,3 млн дол. США).

- "Економічне і соціальне відновлення Донбасу" (5 млн дол. США) [27].

Висновки. Отже, ситуація на ринку східних областей змінилась кардинально за останні декілька років. Ці зміни безумовно вплинули на сталий розвиток Луганської і Донецької областей. Змінився як попит на робочу силу, так і пропозиція. Стимулювання і розвиток малого та середнього підприємництва, скорочення крупних підприємств вплинуло на зміну структури попиту і висунення нових вимог до якості та сфери знань претендентів на посаду. Зміна галузевої структури примушує безробітних підвищувати кваліфікацію чи проходити перепідготовку в Центрах зайнятості на дистанційній, очній та заочній формах навчання.

Важливим для подальшого розвитку східного регіону є міжнародна допомога від організацій, цілі яких включають у тому числі просування і сприяння досягненню цілей сталого розвитку. Проте, виживання регіону та його подальший сталий розвиток можливі лише при умові наявності бажання у населення саморозвитку та самоорганізації. Надходження міжнародної допомоги лише для споживання і задоволення поточних потреб не змінить кризову ситуацію. Допомога має дати поштовх до пошуку нових напрямів зростання та форм взаємодії з існуючою владою та бізнесом. Руйнування потужних підприємств, які були матеріало-, енерго-, фондомісткими з надмірним негативним впливом на навколишнє середовище створило будівельний майданчик для формування сучасної галузевої структури, орієнтованої на потреби як внутрішнього, так і зовнішнього ринку з використанням нових сучасних ресурсозберігаючих технологій. У східного регіону з'явилась унікальна можливість "усім світом" створити нову соціальну та виробничу інфраструктуру, спрямовану на споживача і його потреби, а не на можливості виробничих потужностей.

Проблеми ринку праці східних областей є комплексними і системними. Сприяння самозайнятості та створенню нових робочих місць в прибуткових напрямках діяльності з невеликим терміном окупності в сфері малого та середнього підприємництва із залученням інструментів неформальної освіти та співпраці з формальними закладами освіти є першим камінцем у розбудові нової економіки Сходу та забезпеченні його сталого розвитку і процвітання.

Література

- United Nations Millennium Development Goals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/millenniumgoals/>
- Sustainable development goals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
- Sustainable Development Goals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/post-2015.html>
- Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000-2015. Національна доповідь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/documents/3704/2015_MD_Gs_Ukraine_Report_ukr.pdf
- Порошенко: 10% промисленности України уничтожено // Неделя.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nedelya-ua.com/poroshenko-10-promyshlennosti-ukrainy-unichtozheno>. (дата звернення 23.11.2016)
- Mercury Corps – допомога тим, хто її потребує. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bezmezhh.in.ua/mercury-corps-dopomoga-tym-htoyiyi-potrebuye/>
- За рахунок малого та середнього підприємництва створено 2514 нових робочих місць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/za_rahunok_malogo_ta_serednogo_pidpriemnictva_stvoreno_2514_novih_robochih_misc
- Інформація про результати виконання Регіональної цільової програми «Залучення інвестицій, розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва в Луганській області на 2016-2017 роки» за I квартал 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mpe.energy.gov.ua/netcat_files/693/447/h_6167b6b3c7ea59d740b37e3a17ec95ae
- Міграційний профіль України 2011-2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
- Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.
- Національна система моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Раунд 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_r1_ukr.pdf
- В Україні зростають масштаби внутрішнього переміщення та погіршується гуманітарна ситуація // УВКБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1441-v-ukrajini-zrostayut-masshtabi-vnutrishnogo-peremishchennya-ta-pogirshuetsya-gumanitarna-situatsiya>
- Обліковано 1 656 662 переселенця // Мінсоцполітики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/11946.html>
- Владислав Булатчик Из переселенцев - в возвращенцы, или Почему молодежь возвращается на Донбасс // "ОстроВ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ostro.org/general/politics/articles/514156/>
- Cecilia Tacoli IIED, UK & David Okali NEST. The Links Between Migration, Globalisation and Sustainable Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/13492/retrieve>
- The Correlation of Migration and Sustainable Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/UNITARHQ>
- The Correlation of Migration and Sustainable Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unitar.org/correlation-migration-and-sustainable-development>
- Миграция, устойчивое развитие и роль бизнеса [Електронний ресурс] // UN Chronicle. - 2013. - № 3. – Режим доступу: <https://unchronicle.un.org/article/migration-sustainable-development-and-role-business>
- Миграция и устойчивость—совместимый или противоречивы? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800906000528>
- Бойчук Н.Я. Сучасний стан вугільної промисловості України// Сучасні проблеми економіки та підприємництва. Випуск 14, 2014. - С. 13-19.
- Кулицький С. Вугільна промисловість України: сучасний стан і проблеми розвитку (Продовження, початок див.: "Україна: події, факти, коментарі" № 17. 2016) [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2016. – № 18. – С. 47–54. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2016/ukr18.pdf>. – Назва з екрану.
- Україна. Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на східній Україні. Том I: Зведений звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/RPA_VI_Ukr.pdf
- Самар В. Вадим Черниш: "Програма відновлення миру на Донбасі розрахована лише на підконтрольні території"/ Дзеркало тижня. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/vadim-chernish-programa-vidnovlennya-miru-na-donbasi-rozrahovana-lishe-na-pidkontrolni-teritoriyi-_html
- Підтримка зайнятості в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/UNDPukraine/photos/pcb.1299588576728813/1299584573395880/?type=3&theater>
- Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
- Національна система моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. Раунд 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_r2_uav.pdf
- Звіт про стан виконання у I кварталі 2016 року заходів, передбачених Комплексною державною програмою

щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року/ Мінсоцполітики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/188942/z.doc>.

References

1. United Nations Millennium Development Goals (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <http://www.un.org/millenniumgoals/>
2. Sustainable development goals (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>
3. Sustainable Development Goals (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/post-2015.html>
4. Tsili rozvytku tysiacholittia Ukraina: 2000-2015. Natsionalna dopovid (2015). Retrieved January 05, 2017, from http://www.un.org.ua/images/documents/3704/2015_MDGs_Ukraine_Report_ukr.pdf
5. Poroshenko: 10% promyishlennosti Ukrainyi unichtozhenno (n.d.). Retrieved November 23, 2016, from: <http://nedelya.ua.com/poroshenko-10-promyishlennosti-ukrainyi-unichtozhenno>.
6. Mercy Corps - dopomoha tym, khto yii potrebuie. (2015, November 20). Retrieved January 08, 2017, from <http://bezmezh.in.ua/mercy-corps-dopomoga-tym-htoyiyi-potrebuye/>
7. Za rakhunok maloho ta serednoho pidpriemnytstva stvoreno 2514 novykh robochych mists. (2016, Oktober 31) Retrieved January 08, 2017, from http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/za_rahunok_malogo_ta_serednogo_pidpriemnictva_stvoreno_2514_novykh_robochych_misc
8. Informatsiia pro rezultaty vykonannia Rehionalnoi tsilovoi prohramy "Zaluchennia investytsii, rozvytku ta pidtrymky maloho i serednoho pidpriemnytstva v Luhanskii oblasti na 2016-2017 roky" za I kvartal 2016 roku (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from http://mpe.energy.gov.ua/netcat_files/693/447/h_6167b6b3c7ea59d740b37e3a17ec95ae
9. Mihratsiynyi profil Ukrainy 2011-2015. (2016). Retrieved January 06, 2017, from <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
10. Novikova, O., Amosha, O., & Antoniuk, V. (2016). *Vnutrishno peremishcheni osoby: Vid podolannia pereshkod do stratehii uspihku: Monohrafiia*. Kyiv: NAN Ukrainy.
11. National monitoring system of the situation with internally displaced persons. Round 1 (2016, March). Retrieved December 1, 2016, from http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_r1_eng.pdf
12. V Ukraini zrostaiut masshtaby vnutrishnoho peremishchennia ta pohirshuietsia humanitarna sytuatsiia (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1441-v-ukrajini-zrostayut-masshtabi-vnutrishnogo-peremishchennya-ta-pogirshuetsya-gumanitarna-situatsiya>.
13. Oblikovano 1 656 662 pereselentsi, - Minsotspolityky (2016, 5 Dec.). Retrieved January 03, 2017, from Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. Ofitsiynyi sait. <http://www.msp.gov.ua/news/11946.html>
14. Bulatchik, V. (n.d.). Iz pereselentsev - v vozvrashchentsy, ili Pochemu molodezh vozvrashchaetsya na Donbass. "OstroV". Retrieved January 03, 2017, from <http://www.ostro.org/general/politics/articles/514156/>.
15. Cecilia Tacoli IIED, UK & David Okali NEST. (2001). The Links Between Migration, Globalisation and Sustainable Development. Retrieved January 03, 2017, from <https://wedocs.unep.org/rest/bitstreams/13492/retrieve>
16. The Correlation of Migration and Sustainable Development (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <https://www.facebook.com/UNITARHQ>
17. The Correlation of Migration and Sustainable Development (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <https://www.unitar.org/correlation-migration-and-sustainable-development>
18. Migration, Sustainable Development and the Role of Business.(2013, September). *UN Chronicle*, 3, Vol. L. Retrieved January 03, 2017, from <https://unchronicle.un.org/article/migration-sustainable-development-and-role-business>
19. Migration and sustainability—compatible or contradictory? (n.d.). Retrieved January 03, 2017, from <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800906000528>
20. Boychuk, N. Y. (2014). Suchasny stan vugilnoi promyshlovosti Ukrainy. *Suchasni problemi ekonomiki ta pidpriemnytstva*, 14, 13–19.
21. Kulytskyi, S. (2016). Vuhilna promyslovisht Ukrainy: suchasnyi stan i problemy. *Ukraine: events, facts, comments*, 18, 47–54. Retrieved from <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2016/ukr18.pdf>. – Назва з екрану.
22. Ukraina Otsinka vidnovlennia ta rozbudovy myru Analiz vplyvu kryzy ta potreb na Skhidnii Ukraini. Tom I: Zvedenyi zvit. (2015, March). Retrieved January 03, 2017, from http://www.un.org.ua/images/RPA_V1_Ukr.pdf
23. Samar, V. (n.d.). Vadym Chernysh: "Prohrama vidnovlennia myru na Donbasi rozrakhovana lyshe na pidkontrolni terytorii". *Mirror of the week. Ukraine*. Retrieved January 08, 2017, from <http://gazeta.dt.ua/internal/vadim-chernish-programa-vidnovlennya-miru-na-donbasi-rozrahovana-lishe-na-pidkontrolni-teritoriyi-.html>.
24. Pidtrymka zainiatosti v Ukraini. (2016, October 27). Retrieved January 08, 2017, from <https://www.facebook.com/UNDPUkraine/photos/pcb.1299588576728813/1299584573395880/?type=3&theater>
25. The official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved February 03, 2017, from <http://ukrstat.gov.ua>.
26. National monitoring system of the situation with internally displaced persons. Round 2 (2016, April). Retrieved February 03, 2017, from http://www.iom.org.ua/sites/default/files/iom_nms_r2-v.pdf.
27. Zvit pro stan vykonannia u I kvartali 2016 roku zakhodiv, peredbachenykh Kompleksnoiu derzhavnoiu prohramoiu shchodo pidtrymky, sotsialnoi adaptatsii ta reintehratsii hromadian Ukrainy, yaki pereselylysia z tymchasovo okupovanoi terytorii Ukrainy ta raioniv provedennia antyterorystychnoi operatsii v inshi rehiony Ukrainy, na period do 2017 roku. (n.d.). *The official website of the Ministry of Social Policy*. Retrieved February 03, 2017, from <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/188942/z.doc>.

Хандій Е.А., Семененко І.М. Проблемы рынка труда Восточного региона Украины и его устойчивое развитие.

Статья посвящена изучению проблем и состояния рынка труда Восточного региона Украины и их влияния на устойчивое развитие региона и страны. Рынок труда больше всех ощутил влияние военных событий, в связи с чем спрос на рабочую силу сократился в несколько раз, а безработица выросла в разы. В работе исследованы положительные и отрицательные изменения на рынке труда в результате активизации миграционных процессов. Проанализированы демографические показатели и производственный потенциал исследуемой территории до и после начала антитеррористической операции. Определены особенности, возможности и необходимые направления обеспечения устойчивого развития Луганской и Донецкой областей. В частности, определена роль международной помощи в обеспечении устойчивого развития и процветания Восточного региона.

Ключевые слова: рынок труда, миграция, внутренне перемещенные лица, трудовой потенциал, устойчивое развитие, регион.

Khandii O.O., Semenenko I.M. Problems of labour market of the Eastern region of Ukraine and its sustainable development

This article is devoted to studying the problems and condition of the labour market of the Eastern region of Ukraine and its impact on sustainable development of the region and the country. The labour market suffered the most due to the

impact of military activities. Therefore, the demand for labour decreased and unemployment significantly increased. Providing jobs, in its turn, is an important component of sustainable development. The positive and negative changes in the labour market as a result of activation of migration processes have been examined in the paper. Demographic indicators and production potential of the examined territory before and after the start of anti-terrorist operation have been analyzed. The features, opportunities and necessary directions for sustainable development of Luhansk and Donetsk regions have been defined. In particular, the role of international assistance in sustainable development and prosperity of the Eastern region has been shown.

Keywords: labour market, migration, internally displaced persons, labour potential, sustainable development, region.

Хандій О.О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри "Економіка і підприємництво" Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, e-mail: alkhandiy@ukr.net

Семененко І.М. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри "Економіка і підприємництво" Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, e-mail: isemenenko@ukr.net

Рецензент: д.е.н., проф. **Чернявська Є.І.**

Стаття подана 19.02.2017.